

ספר
בני
אברהם

דיני הכנה משבת ויו"ט
ליום המזרח

ספר
בני
אברהם
מאת
הרב
דוד
המנדל

קטגוריה
דין
השולחן
ערוך
תוספות
לדין
השולחן
ערוך

ספר בני אברהם

דיני ברכת לישוב בסוכה

כולל פסקי גדולי פוסקי זמנינו, והערות והכרעות
הלכה למעשה כפי אשר שמעתי מגדולי מורי ההוראה
המובהקים שליט"א

ומעוטד בביאורים והערות
זכרון מאיד

ונלויים אליו שו"ת משר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

בעזרת החונן לאדם דעת
מנחם מענדל אייברמסאן

ליקוואוד, ניו דזערסי
תשפ"א לפ"ק

© כל הזכויות שמורות

הערות והארות
יתקבלו בברכה:

מנחם מענדל אייברמסאן

cell: 917.635.3972
mendyabramson@gmail.com
208 John Street
Lakewood N.J. 08701

עימוד, גרפיקה והדפסה:

מכון עלה זית

עריכת ספרים מרישא עד גמירא
alehzayis@gmail.com | 732.513.3466
FAX: 732.865.7002 | 732.514.7155

תוכן הענינים

9	זכרון מאיר
17	הסכמות
27	הקדמה
33	פתח דבר
39	תוכן ענינים מפורט
43	פתיחה
45	הכוונות הנחוצות קודם ברכת לישיב בסוכה, וקיצור דיניה
א	פרק א. דיני אכילה וברכת לישיב בסוכה בליל ראשון וליל שני
ג	פרק ב. ברכת לישיב בסוכה בלא אכילה
לא	פרק ג. איזה מאכלים צריך לאכלם בסוכה ולברך לישיב בסוכה
נג	פרק ד. אכילת ושתיית עראי חוץ לסוכה
סג	פרק ה. אכילת סעודות דרך קביעות בלי פת
עג	פרק ו. אימתי צריך לחזור ולברך ברכת לישיב בסוכה
צ	פרק ז. מתארח בסוכתו של חבירו
קו	פרק ח. מתי לברך לישיב בסוכה
קיג	פרק ט. דיני הפסק בברכת לישיב בסוכה
קכז	פרק י. ברכת לישיב בסוכה במקום צער
קמא	פרק יא. דיני קידוש והבדלה
קמז	פרק יב. דיני אכילה בסוכה לילדים ונשים
קנג	תשובות משר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א
רה	מפתח הענינים מפורט

זכרון
מאיד

זכרון מאיר

ספר זה הוקדש לזכרו ולעילוי נשמתו הטהורה של סבי הרה"ג רבי מאיר שיינבערג זצ"ל, בנו של הרב שמואל שיינבערג זצ"ל, ואחינו של ראש ישיבת 'תורה אור' הגאון רבי חיים פינחס שיינבערג זצ"ל.

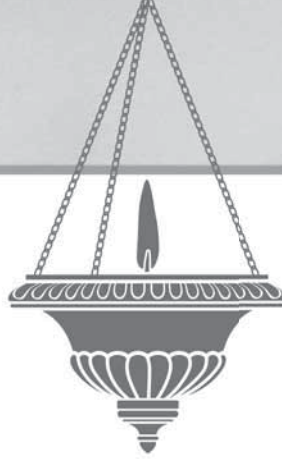
סבי נולד ביום כ' מנחם אב תש"ד, ובצעירותו גלה הסבא למקום תורה, ולמד בישיבת פוניבז' בבני ברק. וכאשר דודו המפורסם הגר"פ שיינבערג זצ"ל פתח את ישיבת 'תורה אור', הצטרף אליו. בישיבת תורה אור נתעלה הסבא בתורה תחת פיקוחו והדרכתו של דודו ראש הישיבה, קיבל ממנו את דרך הלימוד ופסק הלכה, ואף נסמך להוראה על ידו. כל ימיו ראה הסבא את עצמו כתלמידו המובהק של ראש הישיבה, והיה עמו בקשר תמידי.

כעבור כמה שנים חזר לארצות הברית ושם נשא את הסבתא, בתו של הרב אורי הלמן זצ"ל. הוא הצטרף לכולל בישיבת מיר בפלטבוש, יצר קשר אמיץ עם הגאון רבי שמואל בירנבוים זצ"ל [שהיה אז ראש כולל], וכן למשגיח הרוחני הגאון רבי צבי (הירש) פלדמאן זצ"ל.

כעבור תקופה נקרא הסבא לכהן ברבנות, תפקיד אותו נשא במסירות במשך כ-40 שנה. היה רב קהילת 'אורח חיים' בפלטבוש, ומלפנים רב 'אגודת ישראל' בפלטבוש. הוא דאג יומם ולילה שבני קהילתו יהיו מקושרים לתורה, ע"י מסירת שיעורים רבים במשך כל ימי השבוע בכל הנושאים: על התורה, על הש"ס, הלכה למעשה, והשקפת החיים. בייחוד יש לציין את השיעור בפרקי אבות בשבת אחה"צ, שבו הרחיב והוסיף לקח על כל השקפת החיים. בשיעור זה סיים הסבא את פרקי אבות אחר שלשים שנה! כמו כן מסר הסבא שיעור שבועי בהלכות רפואה לפני רופאים רבים.

באחד הימים נתעורר הסבא לפתוח 'חברה משניות' עם בני קהילתו שלמדו משנה אחת כל יום. היו שלעגו ליוזמה זו, וכי יש סיכוי להשלים תוכנית שתמשך 11.5 שנה בכל מחזור? אבל הסבא לא בוש לפני המלעיגים, והתעקש שאפשר לסיים ששה סדרים ע"י משנה בכל יום. והתמדתו של הסבא נשאה פרי - בשנה שעברה סיימו 'חברה משניות' את כל ששה סדרי משנה בפעם השנייה!

הסבא היה מתמיד עצום, ניצל כל רגע פנוי ללימוד התורה, ותמיד היה נראה עם ספר בידו. על ידי התמדתו ורוחב דעתו זכה להיות פוסק גדול, ופתר שאלות קשות רבות שעלו לפתחו, בפרט בתחום הרפואה שהיה מומחה בו. הרבה להשתמש בכוחא דהיתרא המיוסד על ידיעותיו הנרחבות.

לע"נ

**מו"ד הגאון רבי מאיר
בן הג"ד שמואל שיינבערג זצ"ל**

מרא דאתרא דבית מדרש וקהלת אורח חיים

אשר זכיתי למעלה משלשים שנה

לשמשו וללמוד עמו בצוותא

ולהנות משיעוריו ודברי מוסר

היוצאים מעומק הלב

ואף זכיתי לקבל ממנו עצה ותושיה

בעניני שמיא ובמילי דעלמא

בגן עדן מנוחתו

משה ושילה רחל כ"ץ

הסכמות והקדמות

כל ההסכמות נתנו לספרי בני אברהם הקודמים, ונסדרים כאן ע"פ סדר הא"ב

RABBI ISRAEL D. HARFENES

244 Hewes St.
Brooklyn N.Y. 11211
Tel. (718) 584-0255

ישראל דוד הארפענעס

רב דביחמ"ד ישראל והומנים
חומסיין התאחדות הרבנים
ומחס ישראל והומנים גיט, שרת ייבך דוד ר"ת
שרת נשפת שבת ד"ת, נשמת ישראל גיט,
מקיש ישראל ר"ת, ומ דונן ישראל ושאים

בס"ד ז"ך מנחם-אב תשע"ט לפ"ק

בהסכמותינו בחורף העעל"ט כתבנו שכבר הוחזקה גברא והוחזקה קמיע, וחוט המשולש לא במהרה ינתק, בארויין תליתאי שמזכה לנו הרב הגאון החר"ף ובקי טובא, שמעודו לא משה מאהלה של תורה, ומתוך ד' אמות של הלכה, לעי באוריייתא תדירה ובבי מדרשא קבע ליה דירה שכל מגמתו לזכות את הרבים בדבר ה' זו הלכה, עדין לגאון ולתפארת וכו', מוה"ר מנחם מענדל אייברמסאן שליט"א, מחושבי הלומדים בעיר התורה לעיקווא"ד, ונותן לפנינו ברכה היום ספרו בני אברהם ח"ג על הלכות הכנה משבת לחול, והמחבר צלל במים אדירים בדברי ראשונים ואחרונים (החל מן הגמ' עד אחרוני אחרונים, כולל אחרוני זמנינו) בבקיות נפלא, ומלוא ההיקף, לא הניח זוית ופינה שלא השתטח שמה, וסידר הענינים בטוב טעם ודעת, בטעם זקנים זקן זה שקנה חכמה, גם לרבות קיים משאחז"ל גדול שימושה יותר מלימודה, שהיה לו פתחון פה עם כמה מגדולי ההוראה, כדי שיצא ידו דבר מתוקן.

וכבר מלתי אמורה בשבח המגיע לכתבים על בעמ"ח הדין, שאני מכירו עוד מימי בחרותו ששקד על דלתי התורה והוראה בהתמדה עצומה, וראיתי שלגדולות נוצר, וכבר זיכה את הרבים בחיבוריו הנחמדים על הל' חוה"מ, והל' שבת בשאלות השונות של פתיחת בקבוקי משקאות (ומאכלים) שונות, והל' יו"ט ועוד ועוד [והגם שלא שייך ליתן הסכמה על כל פרט ופרט ממסקנותיו להלכה, אבל בהצעת הדברים כל רב וצורב ימצא בספר הדין כר נרחב להורות לעם ה' דרכי ה' לדעת את המעשה אשר יעשון], וספרו זה הוא הרביעי בקודש בבחינת גו' הרביעית יהי' כל פרוי קדש וגו'.

והברכה אחת להמחבר שיזכה עוד רבות בשנים לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא, ולהאיר עולם התורה בחיבוריו. ואל אחבנ"י אפנה קחו ברכה אל בתיכם ותתענגו מרוב טוב, ואין טוב אלא תורה ובפרט בירורי הלכה, שאין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אלות של הלכה בלבד.

הכ"ח למען כבוד התורה ולומדיה, ומשוטטי נתיבותיה, ומפיצי דבריה.

ישראל דוד הארפענעס

ישראל דוד הארפענעס
ישראל דוד הארפענעס

תוכן ענינים מפורט

- פרק א.** דיני אכילה וברכת לישוב בסוכה בליל ראשון וליל שני א
- הקדמה - א + א. כוונת המצוה כשיושב בסוכה - א + ב. שלא יפסיק בין ברכת לישוב בסוכה לאכילת הכזית - ד + ג. חיוב אכילת כזית ואכילתו בכדי אכילת פרס - ה + ד. פת מתוקה ומתובלת - ז + ה. סדר קידוש - ז + ו. אכילת כזית בשעת הגשמים - ח + ז. בירך לישוב בסוכה ביו"ט ראשון ושהה בסוכה עד ליל יו"ט שני - יא
- פרק ב.** ברכת לישוב בסוכה בלא אכילה יג
- הקדמה - יג + א. מנהג לברך לישוב בסוכה רק בשעת אכילה - יג + ב. לצאת בברכת חבירו שלא בשעת אכילה - טז + ג. המתענה בסוכות או שאינו אוכל מאכלים שצריכים לאכול בסוכה - יח + ד. ברכת לישוב בסוכה כשאין דעתו לאכול באותה ישיבה - כב + ה. ברכת לישוב בסוכה על שינה - כט
- פרק ג.** איזה מאכלים צריך לאכלם בסוכה ולברך לישוב בסוכה לא
- הקדמה - לא + א. שיעור אכילת פת שחייב בסוכה - לא + ב. אכילת יותר מכביצה של פת בכדי אכילת פרס - לה + ג. אכילת פת פחות משיעור בצירוף מאכלים אחרים - לו + ד. פירות וירקות - לט + ה. שתיית מיני משקאות - מב + ו. תבשיל של חמשת מיני דגן - מד + ז. פת הבאה בכיסנין - מו
- פרק ד.** אכילת ושתיית עראי חוץ לסוכה נג
- הקדמה - נג + א. בירך בטעות חוץ לסוכה ונזכר שרוצה ליכנס לסוכה - נג + ב. שתיית מים מחוץ לסוכה כשנמצא סמוך לסוכה - נד + ג. כשיש צער במניעת אכילת ושתיית עראי חוץ לסוכה - נה + ד. אכילת עראי תוך הסעודה חוץ לסוכה - נו + ה. אכילת פת ופת הבאה בכיסנין בתורת טפל חוץ לסוכה - סא
- פרק ה.** אכילת סעודות דרך קביעות בלי פת סג
- הקדמה - סג + א. אכילת סעודות בזמנינו דרך קביעות בלי פת - סג + ב. ברכת לישוב בסוכה על קביעות סעודה בלי פת - סו + ג. אכילת ארוחת בוקר [breakfast] בסוכה - סט + ד. אכילה דיאטטית [celiac] - ע

הכוונות הנחוצות

קודם ברכת לישיב בסוכה, וקיצור דינייה

- ♦ בכל פעם שמברך לישיב בסוכה צריך לכוין:
 - א. לשם מצוות ישיבת סוכה.
 - ב. זכר ליציאת מצרים.
 - ג. זכר לענני הכבוד [ובדיעבד אם לא כיוון לכל הנ"ל יצא יד"ח] (ראה בפנים הספר פרק א ס"א).
- ♦ ויש לכוין בברכת לישיב בסוכה לפטור השינה והטיול ושאר הצרכים שעושים בסוכה, עד אכילת הסעודה שלאחריה (בכור"י סי' תרמג ס"ק ג).
- ♦ נהגו לברך לישיב בסוכה רק בשעת האכילה (ראה פרק ב ס"א), ודוקא כשיצא מהסוכה ביציאה גמורה (ראה פרק ו סעיף א-ד). אכן מאחר שיש הרבה פוסקים שכתבו לברך אף כשיצא מהסוכה ביציאה קטנה [שלא לצורך הסוכה], יש פוסקים המייעצים שעדיף טפי לכוין בשעת ברכת לישיב בסוכה שאינו רוצה לפטור בברכה זו אלא עד שיצא מהסוכה [שלא לצורך הסוכה, והליכה לבית הכסא ג"כ אינו הפסק] ועד אכילה הבאה, ובזה יכול לברך לכל הדיעות באכילה הבאה אף אחר יציאה קטנה (ראה פרק ו הערה 4).
- ♦ מברכין ברכת לישיב בסוכה כשאוכל לכל הפחות יותר מכביצה פת (ראה פרק ג ס"א). ויש שנהגו לברך גם כשאוכל יותר מכביצה של פת הבאה בכיסנין (ראה פרק ג ס"ז). ועל תבשיל מחמשת מיני דגן נהגו לברך רק כשקובע סעודתו עליו (ראה פרק ג ס"ו).
- ♦ אחר שבירך ברכה ראשונה קודם הטעימה מברכין ברכת לישיב בסוכה (ראה פרק ח ס"א). ונהגו כן אף כשאוכל יותר מכביצה של פת הבאה בכיסנין [להנוהגים לברך על פהב"כ, ראה לעיל]. אכן יש שנהגו לברך קודם ברכה ראשונה (ראה פרק ח ס"ב).

נוסח הברכה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֵישֵׁב בַּסֹּכָה.²

1. כתב הפמ"ג (ס"ו תרמג משב"ז) שהלמ"ד של 'לישיב' יש לומר בצירי וכן השי"ן.
2. ותיבת 'בסוכה' צריך לבטא הבי"ת בפת"ח דגושה. והקצה המטה (סי' תרכה ס"ק עה) כתב שיש להפסיק בין תיבת לישיב לתיבת בסוכה, שלא יבליע הב' של בסוכה.

- פרק ז.** אימתי צריך לחזור ולברך ברכת לישב בסוכה עג
- הקדמה - עג + א. שיטת המשנה ברורה - עג + ב. מה שיש לדון בדברי המ"ב - עז + ג. שיטת שאר אחרונים - פ + ד. כמה זמן צריך להיות חוץ לסוכה כדי לברך לישב בסוכה - פג + ה. כשירד גשם באמצע סעודתו וכיסה הסכך ושוב פסק הגשם - פו
- פרק ז.** מתארח בסוכתו של חברו צ
- הקדמה - צ + א. אם מברכין בסוכת חברו בלי אכילה - צ + ב. דעת הפוסקים שאין מברכין בסוכת חברו כשהולך באמצע סעודתו - צד + ג. לא כיוון בשעת ברכת לישב בסוכה לילך לסוכת חברו - צו + ד. אימתי צריך לכוין לילך לסוכת חברו - צז + ה. הלך לסוכת חברו אחר סעודתו - ק + ו. הלך לסוכת חברו ושוב חזר לסוכתו - קא + ז. ישיבה וברכת לישב בסוכה בסוכת חברו שלא מדעתו - קג
- פרק ח.** מתי לברך לישב בסוכה קו
- הקדמה - קו + א. אכילת פת - קו + ב. אכילת יותר מכביצה של פהב"כ - קז + ג. מסופק אם בירך לישב בסוכה - קט + ד. נזכר ששכח לברך לישב בסוכה - קיא
- פרק ט.** דיני הפסק בברכת לישב בסוכה קיג
- הקדמה - קיג + א. ברכת לישב בסוכה עבור אחרים אם נחשב להפסק קודם הטעימה - קיג + ב. ענייית אמן לברכת לישב בסוכה כשהוא מצטער והמברך אינו מצטער - קיד + ג. בירך לישב בסוכה כשהסוכה מכוסה - קטו + ד. בירך לישב בסוכה כשהסוכה מכוסה אם הוא הפסק קודם הטעימה - קיט + ה. בירך ברכת לישב בסוכה שלא לצורך - קכב + ו. בירך לישב בסוכה ושמע חברו שג"כ בירך וענה אמן - קכה
- פרק י.** ברכת לישב בסוכה במקום צער קכז
- הקדמה - קכז + א. דיני ברכת לישב בסוכה במקום צער - קכז + ב. שיעור וגדר מצטער בשעת הגשמים שאינו יכול לברך לישב בסוכה - קכט + ג. כשגשמים יורדים לשאר סוכות ואינם יורדים לסוכתו - קלג + ד. הבונה סוכה במקום שמפחד לישן שם - קלג + ה. סוכת מסעדה [restaurant] וסוכה המתקפלת [pop-up] - קלח
- פרק יא.** דיני קידוש והבדלה קמא
- הקדמה - קמא + א. באיזה קידוש מברך לישב בסוכה - קמא + ב. מתי מברכין לישב בסוכה - קמב + ג. דיני הבדלה - קמג

פרק ה הכנה בדיבור ובהליכה

הקדמה

בפרק זה נבאר דין ההכנה בדיבור או בהליכה. שלדעת הרבה פוסקים אין שום איסור הכנה בדיבור, ומותר להזמין את חבריו בשבת לשמחה שהוא עורך בימות החול, ומכל מקום אסור לגלות בדיבורו על מעשה שעושה בשבת, שהוא לצורך יום חול [כשלא היה ניכר כן לולא דיבורו]. ומשום כך אין לומר בהדיא שהולך לישן כדי להיות ער במוצ"ש, וכיוצ"ב. עוד יתבאר בפרק זה פרטים נוספים לגבי הכנה השייכת בדיבור. ובסיום הפרק נעסוק בהכנה שנעשית על ידי הליכה בלבד.

א. הכנה בדיבור

מותר לומר לחבריו או לבקש ממנו בשבת שיעשה איזה פעולה ביום חול, ואפילו בפעולה שנעשית בדרך כלל באופן האסור בשבת, כל שיש דרך לעשותה בשבת בהיתר, מותר לומר לו, לפי שאין בדיבור משום איסור הכנה [כן דעת רוב פוסקי זמננו, אכן יש שהחמירו, ע"י בהערה]^א.

זכרון חוה

נעשית בהיתר, והיינו ע"י בורגנין], מותר לומר לחבריו שיעשנה למחר. ומבואר מכל הנ"ל, שאין איסור הכנה בדיבורו, אף שמדבר לצורך יום חול. והיינו משום שיסוד האיסור של הכנה היא מחמת שטורח משבת לחול (מ"ב ס' שכג ס"ק כח) והוי זלזול לשבת (גר"ז ס' שלח ס"ח), אך פעולה קלה כדיבור בעלמא, שאין בה שום

א. נפסק להלכה בשו"ע (ס' שז ס"ז): מותר לומר לחבריו הנראה בעיניך שתוכל לעמוד עמי לערב, אע"פ שמתוך כך מבין שצריך לו לערב לשוכרו, ע"כ. ועוד איתא שם (ס"ח): יכול לומר לחבריו, לכרך פלוני אני הולך למחר וכו'. ומבואר שפעולה שיש צד היתר לעשותה בשבת [כגון הליכה מחוץ לתחום, שיתכן שתהא

אבל כשעושה מעשה לצורך מחר, אין לגלות ולומר בפיו שעושה כן לצורך חולב².

ב. להזמין חברו לסעודת חול

ומטעם זה מותר גם להזמין את חברו בשבת, לסעודה שתהיה ביום חול³.

זכרון חוה

והדיבור מוכיח שמעשיו לצורך חול. וכן מבואר ממה שכתב המ"ב (סי' רצ"ט ס"ק ד) שלא יאמר נלך ונישן כדי שנוכל לעשות מלאכתינו במוצ"ש, היינו משום שאמירתו מהווה גילוי שהשינה לצורך חול, ע"כ. וכן הסכים בשו"ת ציץ אליעזר (חי"ט סי' יד, להג"ד אליעזר יהודה וולדינברג). וכן שמעתי מהגר"ש פעלדער. וכ"כ בשו"ת נשמת שבת (ח"ד סי' שצ). וכן נראה מכל הפוסקים שהקילו למכור המצוות בשמיני עצרת לכל השנה כולה, ולא אסרינן משום הכנה, עי' לקמן (פ"ג סי' ו' ס"ג).

אכן במאור השבת (שם) הביא מהגרש"ז אויערבאך לאסור הכנה בדיבור. וכן כתב בשו"ת קנה בשם (ח"ב סי' י' ס"ק ז' ח).

אכן באופן שע"י דיבורו פועל איזה דבר יש לאסור, עי' לקמן (סי' י).

ב. עי' בהערה הקודמת. והנה דנו הפוסקים (לקמן פ"ט ס"א) אם מותר ללמוד בשבת לצורך מבחן, ולכאורה יש להתיר בפשיטות כיון שהוא הכנה בדיבור. אמנם כיון שצריך להוציא ספר כדי ללמד ממנו, הרי הדיבור מקושר במעשה, נמצא שאין בזה ההיתר של הכנה בדיבור, וכן כתב בנשמת שבת (ח"ד סי' שצ-ב).

ג. כן כתב בנשמת שבת (ח"ד סי' שצ) והגרפ"א פאלק (פיה פתחה בחכמה ח"ב פ"ט סי' ח).

חשיבות, אף אם מטרתה לצורך חול, לא נגרם מחמתה שום זלזול לשבת, ומותר. וכ"כ במחזה אליהו (ח"א סי' נו).

והנה נפסק בשו"ע (סי' תטז ס"ב): עירב ברגליו בראשון, צריך לערב ברגליו בשני, והוא שילך ויעמוד באותו מקום ויחשוב שם בלבו שיקנה שם שביתה, ולא יאמר כלום, מפני שאסור לעשות שום הכנה מיו"ט לשבת או משבת ליו"ט אפילו בדיבור וכו'. ויש להקשות, דהא מאחר דאין האמירה נצרכת כלל כשמערב ברגליו באותו רוח שמערב מאתמול, א"כ דיבורו לא מעלה ולא מוריד. וצ"ל דהאיסור אינו מצד עצם הדיבור אלא מצד מה שהדיבור מגלה על המעשה שעושה, דמעשה זו של 'קיום ערובו שכבר הותחל מאתמול', אע"פ שאינה הכנה גמורה לאיסור מ"מ 'קצת הכנה' הוי, ולכן חייבו חז"ל שיעשה באופן שאינו ניכר בהדיא שמכין ומתקן עבור יום המחרת כדי שלא לזלזל בקדושת השבת, ולכן חייבו חז"ל שיערב בשתיקה דוקא, כן הסביר במחזה אליהו (ח"א סי' נז אות ב).

וכעין הדברים הנ"ל, כתב במאור השבת (ח"ב מכתב כח-ד) דמה שמבואר בשו"ע (סי' תטז ס"ב) שאסור לערב אפילו בדיבור [אף שהדיבור לא מעלה ומוריד], הוא משום שעושה גם מעשה שמערב ברגליו,